

Bereznay[1] Gábor: Peter Goodrich és a Satirical Legal Studies

Debreceni Jogi Műhely, 2006. évi (III. évfolyam) 3. szám, (2006. július)

Peter Goodrich az angolszász jogelmélet máig aktív alakja. 2000. óta a Benjamin N. Cardozo Law School-ban tanít, de ezt megelőzően oktatott Londonban is (University of London, Birbeck College). A londoni karnak alapító dékánja is volt egyben. Szakterülete a common law, jogelmélet illetve jogtörténet. Peter Goodrich Satirical Legal Studies, avagy a legistáktól a Lizard-ig című átfogó tanulmánya 2005-ben jelent meg a Michigan Law Review-ban. Tudomásom szerint e művét magyar fordításban eddig még nem publikálták. Én sem erre vállalkozom, de mivel hivatalos fordítás még nincsen e műről, ezért helyesnek ítélem azt, hogy egy bővebb ismertetőt készítsek róla előrebocsátva, hogy a súlyponti kérdéseket és motívumokat emeltem ki a több mint 110 oldalas tanulmányból, de ezen felül saját elemzést is végeztem az alábbi sorokban.

A szerző ezen műve mintegy tablószerűen, nagyon mozgalmas, színes stílusban mutatja be az irányzat történeti fejlődését, annak kapcsolatait más jogelméleti irányzatokkal. Elemzést ad a szatíra jogi relevanciájának mibenlétét illetően, illetve bemutatja annak eszköztárát, cselekvő, változást sürgető, a társadalmi és jogászai valóság szellemétől soha el nem rugaszkodó karakterét. Teszi mindezt annak az aforizmának szem előtt tartásával, hogy a stílus maga az ember. Igen, Goodrich alapvető fontosságúnak tartja a stílusjegyek, a korrekt ámde megkapóan erőteljes nyelviség szerepének hangsúlyozását, s ezzel alapvetően azt jelzi, hogy maga az általa bemutatni kívánt irányzat is jóval emberközelibb, jóval személyesebb megközelítést enged meg, mint az elméleti tudományok általában.

Maga a tanulmányom tárgyát képező mű bevezetésből, 6 fejezetből és egy összegzésből épül fel. A főbb fejezetek magukba foglalják az antik tradíciókat, a klasszikus szatíra 4 fő eszközét, valamint a szatíra későbbi virágzását a középkorban, újkorban és jelenkorban annak jellegadó sajátosságaival – mint amilyen az allegorikus kifejezésmód, teatrális megjelenítés, ad hominem perszonális, címzett argumentáció –, de nagy figyelmet szentel a mű a tragédia és komédia, a humor és a kritika szerepe elemzésének is. Mindezen utóbbi fogalmakat nem önmagában álló definitív elemekként, azaz nem pusztán deskriptív jelleggel mutatja be a Goodrich, hanem azok társadalmi-történeti-jogi dinamikájában. Így végül elérkezünk a jogi élet szemeteseinek bemutatásához, amely irányzat a fenti eszközöknek köszönhetően, azok alkalmazásával alakulhatott ki, s válhatott végső soron a jog fejlődését dinamikus követelő szemléletmóddá, mely szemléletmód persze ugyanígy megfigyelhető a Rossz Ember (Bad Man) alakjában is, aki metaforikus értelemben tekinthető a szatíra, a szatirikus jogelmélet főszereplőjének is. S hogy milyen is a Rossz Ember, hogy ki is ő valójában a Jó eszményéhez képest, erre ad választ a tanulmány. Féljünk-e tőle, kövessük vagy ne? Jók-e a tradicionális sztereotípiák vagy sem? Van-e olyan status quo, ami igazából szent és sérthetetlen, vagy Babilon falai leomolhatnak úgy is, hogy az nem válik destruktív tevékenységgé?

A feszes szerkezetű, mindvégig igen közvetlen hangnemű írás a stricti iuris szellemű jogirodalommal szembehelyezkedve alkalmazza a szatirikus humor stílusjegyeit, meg nem feledkezve ugyanakkor a szakmai, kőbe vésett tartalmi és formai követelményekről, és ha már csak ezt is vesszük tekintetbe, az is igen kritikus szemléletet tükröz. Mindent alkalmaz, amit a „szokás” előír, ugyanakkor egyetlen lényegi elemmel kapcsolatban sem rejti véka alá véleményét.

Bevezető gondolatok a szatirikus jogelmülethez

A satirikus jogelmélet nem újkeletű irányzat a jogelmélet berkein belül. Már az ókorban jelen volt, de tisztán felismerhető a történelem minden korszakában, így a XX. századi jogtudományban is. Rövid ideig nagyon divatos lett az irányzat a századvég felé közeledve, azonban soha nem vált igazán nagygyá, igazán önállóvá. Sokkal inkább a jog és a jogászok önhittségének kipellengérezését valósította meg egy felszínes szemlélő számára, ám, amint azt Peter Goodrich elemzésem tárgyát képező tanulmánya is bizonyítja, ennél sokkal analitikusabb diagnózist is felállított ez az irányzat a jogrendszer hibáinak kijavítása érdekében. Igazából ebben az utóbbi kíméletlen, éles, ámde mégsem l'art pour l'art értékítéletben rejlett a hasznossága, hiszen ezáltal lehetett bizonyos reformtörekvések orientációs pontja. Kifejezetten több a Satirical Legal Studies irányzata, mint egyszerű humor, paródia, vagy burleszk, mivel ezek csak eszközök – igen radikálisan alkalmazva mindazonáltal – ahhoz, hogy a figyelmet a társadalmilag fontos és problémás területekre irányítsák. Egy korai common law reformer szavaival élve a satíra végcélja kimondva vagy kimondatlanul is a reform.[2] Éppen ezért a Satirical Legal Studies mindig fontos komponense volt azoknak a mozgalmaknak, amelyek változást, vagy éppen egy adott status quo megszüntetését akarták elérni akár a joggyakorlat, akár módszertan, akár az elméleti paradigma tekintetében. A XX. században a satirikus mozgalom változó intenzitású, ámde mégis igen látványos szerepet játszott a jog kritikusainak körében a jogi realistáktól a law and economics irányzatáig, a jogi antropológiától a Critical Legal Studies-ig.

A Satirical Legal Studies átlépte a jogi, doktrinális vagy épp politikai határokat, amelyek egyébként hagyományosan meghatározták a jog szövetét. Ezzel mintegy kísérletet is tett a hagyományos szemléletmód újradefiniálására, azaz megkérdőjelezett évszázados dogmákat is. Tette mindezt úgy, hogy innovációi sok esetben implicit módon jelentek meg sokkal inkább, mint tudatosan kifejezve és kifejezetten tételesen kidolgozva. Mindehhez eszköztárában felhasználta a klasszikus örökséget, amelyről később még fogok írni, az irodalmiságot, költészetet, glosszákat vagy a korai nyugati jogászok szellemi hagyatékát – mindezt persze transzponálva egy a kor követelményeinek megfelelő formába. A Satirical Legal Studies irányzata nagyon közel áll a jog baloldali kritikusaihoz, ám semmiképpen sem lehetne azt mondani, hogy rájuk korlátozódik. Mindössze annyi jelenthető ki ennek kapcsán, hogy az ő eszköztárukban a satirikus irányzat stílusjegyei szembeötlőek. Példaként vegyük Anatole France satirikus megfigyelését, mely szerint „a jog fenséges egyenlőségi elve gazdagnak és szegénynek egyaránt megtiltja a híd alatt alvást és a koldulást vagy azt, hogy valaki kenyeret lopjon.”[3] Emellett szintén látványos példái a satirikus mozgalom XX. századi manifesztálódásának a Critical Legal Studies és a nem- és fajelmélet egyes munkái a kései XX. században, aztán ott van az üres vagy majdnem üres oldal satirikus, cinikus stilisztikai megoldása (reductio ad absurdum)[4], amelyhez általában egy-egy csípős – adott esetben igen-igen terjedelmes – lábjegyzet társul, így fejezvé ki, hogy a gondolatok átadhatók szavakkal és azok hiányával, a vizuális fehér csenddel is. Sőt: a csend nagyon is kritikus tud lenni – lábjegyzetelve főleg.[5] (Megjegyzendő, hogy maga Goodrich tanulmánya ennél a résznél szinte egész oldalt kitevő lábjegyzeteket használ több oldalon keresztül, holott – bár a tanulmány igen bőven el van látva hivatkozásokkal, szám szerint 600 található benne – az egyes lábjegyzetek ilyen terjedelme azért az egész írás tekintetében nem jellemző. Itt tehát maga a szerző is érzékeltetni akarja az eszköz abszurditását, ugyanakkor figyelemfelkeltő jellegét is kiemeli!)

Mindazonáltal ha már a kifejezésmódot, a stilisztikát ennyire kiemeljük, érdemes Goodrich tanulmánya szerint bizonyos distinkciókat tenni annak tekintetében, hogy mi az, amire kiterjed a Satirical Legal Studies, és mi az, amire már nem. Mindenek előtt a pusztán humoros, csípős, ámde jogi relevancia nélküli tanulmányok azok, amelyeket ki kell zárni, hiszen maga a mű is azt hangsúlyozza, hogy a Satirical Legal Studies elsődleges előnye nem csak az, hogy satírárt alkalmaz, hiszen attól még nyugodtan lehetne irodalomként kezelendő,

hanem sokkal inkább abban rejlik a jelentősége, hogy megpróbálja a kényelmes, ámde rossz álláspontokat, szakmai beidegződéseket kitörölni a társadalmi-jogi-szakmai tudatalattiból, s teszi mindezt olyan erőteljes eszközökkel, melyek az érvek szintjén hatnak a tudatra és a kifejezés módja révén hatnak a tudatalattira, a tudattalanra is. Ezzel a problémakezeléssel akarja elérni az irányzat, hogy a sorba beálló azonosulást az ösztönös kritikai szemlélet korrekciós mechanizmusa egészítse ki. Ez persze nem jelent joggal vagy jogkövetéssel való szembe helyezkedést, de mindenképpen jelenti a problémák azonosításának lehetővé tételét és ez már egy lépés a jog folyamatos fejlesztése, a reformok irányába. A szatirikus irányzat egy környezet-adekvát, így hatékony jogot képzel el, ami feloldja az elmélet és gyakorlat terén egyaránt jelen lévő ellentmondásokat. Nyilvánvalóan, ahhoz, hogy ezt megtehesse, nem elég pusztán a humor, ezért ezt a szegmenst önmagában kizárja, eszközként viszont alkalmazza a Satirical Legal Studies szöveve.

A jogi szatíra klasszikus hagyományai

Egy puszta vicc természetesen még nem lesz szatíra, még kevésbé a szatirikus jogelmélet tárgya, ám ettől még maga a humor nélkülözhetetlen része mind a szatírának, mind a Satirical Legal Studies irányzatnak.

Maga a szatíra, mint kifejezés a latin *satura*-ból ered, jogi vonatkozását pedig a *lex per satura* kifejezés mutatja, mely egy olyan törvénykezési aktust, olyan jogtestet jelent, melyet egymással kapcsolatban nem álló, össze nem függő szabályokkal töltenek meg. Etimológiailag a szatíra szó két dolgot sugall: egyfelől rámutat a distinkció hiányára, amely miatt úgy tűnik, hogy az elemzendő téma túlzottan kerek, irreálisan zanzásított, és ezért nem tükröz bizonyos gyakorlati szempontból nélkülözhetetlen specialitásokat. Másfelől pedig e distinkciók hiánya automatikusan bizonyos tényezők összemosását eredményezi, ennek következtében bizonyos tekintetben megdől a társadalmi hierarchiába vetett tisztelet. A szatirikus irányzatnak mindezek miatt az a jelentősége, hogy mintegy próbára teszi a normát, elősegítve a jogrend funkcionális szempontú továbbfejlesztését. A Satirical Legal Studies tehát nem egy deskriptív, hanem elsősorban dinamikus tudományterület. Olyan irányzat, amely az oksági láncolatok olyan színházát ajánlja fel, mely által a határok átléphetők, az elvek felforgathatóak (ám mégsem dekonstruktív módon kiforgathatóságról van itt szó!), végső soron pedig bizonyos problematikus, nem jól funkcionáló helyeken megbontható a jogrend történeti szöveve is a jobbítás szándékával.

Egyfajta irodalmi terminológiával élve, utalva a klasszikusokra, nevesíthető egyfajta szatirikus *lex operis*, azaz ún. jogi műfaj, amely természetesen lehatárolt. A teljesség érdekében érdemes megjegyezni ugyanakkor, hogy az egyes szatíra-típusok között felfedezhetőek különbségek, melyek adott esetben igen jelentősek. A római szatíra például meglehetősen szigorú kritikai nézeteket fejtett ki, s nem egyszer átlépte a fennálló rendben létező határokat, azonban szemben a modern szemlélettel, itt a reform nem egy új, még soha nem alkalmazott rend felé terelte a jogrendet, hanem egy már korábban létezett, optimálisabbnak tartott rend felé. A szatirikusok ekkor a moralitás elkorcsosodást, a vallási túlkapásokat, a nyelvi hibákat, a mindennapinak számító ügyeskedéseket és a vezetés vétkeit ostromozták. A római szatíra legnevesebb alakja maga Horatius volt, így a szatíra egyik klasszikus válfaja hozzá kötődik, s műveiből egy tisztább rend utáni vágy olvasható ki, de mivel a tanulmány szerzője az angol *restore* kifejezéssel élt ehelyütt, ezért nyilvánvaló, hogy a tisztább rend utáni sóvárgás itt sem egy gyökeresen új rendet jelent, hanem sokkal inkább a régi szokásoknak, moralitásnak a visszaállítását, s ennek kifejezését a jogrendben. Ez pedig egy fontos mozzanat, mert itt válik Horatius tevékenysége jogi és államelméleti szempontból közvetlenül relevánssá és ezáltal lesz kezelhető a Satirical Legal Studies számára.

Horatius mellett a másik nagy klasszikus stílusa a szatírának a görög cinikus Menippus-hoz kötődik. Míg a horatius-i szatíra minden aktivizmusa ellenére is rendkívül irodalmi jellegű, addig a menippus-i sokkal politikusabb, közéletibb és egyben radikálisabb annál.[6] Ez utóbbinak a gyökerei azonban valahol a bacchus-i tradíciókban keresendők. Ez megfigyelhető az eszközrendszerében is, hiszen sokkal több az utalás a testiségre, a testre mint filozófiai kiindulópontokra, valamint nem áll tőle távol a meglévő rendszer, a létező hierarchiák és hagyományos tekintélyek felforgatásának, átalakításának gondolata sem. A menippeánus tradíció művei közelebb állnak egy dühödt kirohanáshoz, ugyanakkor ez a düh nem a múltba, hanem a jövő felé fordulást eredményezi. Ők nem korábbi aranykort sírnak vissza, hanem kifejezetten új rendszert akarnak életre segíteni. Stilisztikai formulájuk: tedd a gyengébb alkotóelemet az erősebbé! Mindez bizonyítás és érvelés kérdése, és a jelen szituáció (értékek, hierarchia, tekintély) megkérdőjelezését szolgálja.[7] Ebben áll ereje és egyben veszélye is, hiszen ez volt az a pont, ameddig a római szatíra soha nem mert elmenni. Megjegyzem, véleményem szerint ez a két állam berendezkedésének centralizáltsága, a szabadság foka közötti különbséget is mutatja. Ha egy kicsit szélesebb spektrumban vizsgáljuk a menippeánus szatírát, láthatjuk, hogy mind utópikus, mint anti-utópikus hajtásai is vannak, tehát nem pusztán kritikát, nem esetekre adott spontán válaszokat kapunk, hanem kerek koncepciókat is. Ha pedig a szatíra utópikus és anti-utópikus hajtásai közötti eltéréseket vizsgáljuk, akkor szembeötlő, hogy az előbbi sokkal inkább magán viseli a szatíra irodalmi stílusjegyeit, míg utóbbi – Goodrich szóhasználatával élve – sokkal kevésbé barbár. Mindemellett e szatíra magába foglalt egyfajta nem szándékolt társadalmi paródiát, élve az alkalomszerű kipellengérezés, az abszurditás eszközével, tekintet nélkül a szerző szándékára és a hangsúlyokra.

Mindebből következtetni lehet arra, hogy a szatíra valójában a mindenkori hatalom mostohagyereke volt egészen a klasszikus időktől fogva[8]. Ezt a műfajt a hatalom nyilvánvalóan jobb esetben megtűrte, de azért az az eset egészen kivételes lenne, ha támogatta volna valaha is. Persze csodák mindig lehetnek. Például képzeljük el, hogy nem is kell megírunk a jogrendszerünk szatíráját, hiszen annyira égbe kiáltó a tény hogy maga a rendszer önmaga szatírájává vált. És még csak nem is kell példáulért a XX. század vívmányait felvonultatni! Caligula a Római Birodalomban a jogot mint társadalmi szabályozó tényezőt egymaga önmaga paródiájává tette. Ő volt ugyanis a törvény, senki más, az ő szava kőbe vésve, betű szerint betartandó, és hogy ez lehetetlen is legyen szögezzük hát fel egy olyan magas oszlopra, amin a legmagasabb ember sem tudja elolvasni még távcsővel sem[9]. Íme, kész a szatíra, és senkinek sem kellett tollat vennie a kezébe, kivéve a történészeknek!

A jog és annak megismerése, a jogalkotási folyamat és a jog környezete tehát igenis fontosak, ám a szatirikus irányzat felhívja a figyelmet arra is, hogy a jogkövetéshez a jogtestnek adekvátnak is kell lennie, ami időben dinamikus legiszlatív pozíciót feltételez, azaz a fejlesztő funkció mindig aktív kell legyen, ellenkező esetben a rómaiak által *desuetudo*-nak nevezett jelenség lassan szétbomlasztja a jogot, ami nem fog érvényesülni. De hogy lehet ezt a speciális igényekhez igazodó dinamikus funkciót megalapozni? A rómaiak erre is találtak megoldást, a szatirikusok ún. protoszatirikus jogi eszközként, a jogi fikciók (*fictio iuris*) képében megalkották az élet komplexitását reprezentáló kanonizált hazugságot az igazság és a jó érdekében. *Ius est ars boni et aequi*. A király meztelen – Goodrich szavaival élve.

Ez tehát az egyik véglet. Akár konstituáljunk legális hazugságot, mindegy, a cél szentesíti az eszközt ahhoz, hogy alkalmazkodjunk a környezethez. Ez még mindig a jobbik út, hiszen ott van Justinianus császár példája, akit Goodrich úgy ábrázol, mint aki beleszeretett a törvénykönyvébe, nem véve tudomást arról, hogy annak egy egész társadalmat kell tudnia helyesen szabályozni, nem csak ma vagy holnap, de lehet, hogy nagyon-nagyon hosszú ideig. Ő tehát saját szatíráját adta azzal, hogy megalkotván a *Corpus Iurist*, egy lélegzettel meg is

tiltott minden fejlesztő, tétova interpretációt vagy a korábbi jogalkotások alkalmazását. Ezzel nem szintézist, hanem kalodát teremtett saját alattvalói számára.[10]

Ez a kaloda azonban a tilalomfáknak, az átfogó jellegének és a birodalmi tekintélynek is köszönhetően mégis alapja lehetett a nyugati jogi tradíciónak, hiszen megvalósult a Corpus Iuris recepciója, kiegészülve a Corpus Iuris Canonici-vel. De mit kezdjen egy humanista a Deo Auctore megnyilvánuló hatalommal. Nehéz kérdés. Voltak néhányan a középkori szatirikusok között, akik vették a bátorságot ahhoz, hogy ezen véleményüknek hangot is adjanak. Persze az eretnokség évszázadaiban ez nem kis merészségre vallott, ezért a jelenség nem volt tömeges.[11] Így aztán rengeteg ellentmondásos nézet, be nem fogadott igény kavargott ebben az időben a levegőben, amelyek összegezve egy meglehetősen fragmentált mintázatát adták a születőben lévő nyugati jogi hagyományoknak, s ezt a káoszt nem is lehetett mással feloldani később, mint a szintén latin kultúrkörből érkező fictio-val. Látni kell azonban az ellentmondást: ugyanabból a kultúrkörből átvett a jogi kultúra két egymást kizáró elveken nyugvó testet, két külön paradigmát: a status quo-t hirdető Corpus Iuris-t, melyek a Deo Auctoritatis-t hirdetik, és ugyanazzal a lélegzettel meghonosította a jogfejlesztés eszközeként a fikciót. Márpedig hazudni emberi dolog. Fejleszteni egy isteni alkotást emberi hazugságokkal pedig kétségkívül isteni érzés, majdhogynem Isten-lét! Mi a szatíra, ha nem ez? És ismét nincs szerzője, csak a történelem...

Ezek a történelmi körülmények és szatírába illő mozzanatok készítették elő a Satirical Legal Studies első középkori szerzőjének munkásságát. Placentinus, a XII. századi jogász glosszátor a Corpus Iuris markáns szatirikus kritikáját adta Sermo de legibus című művében menippeánus stílusban. Az alkotott jogot támadva a szokás és a hagyományos formák mellett érvel. Mindennek pozitívuma az, hogy a kevésbé lezárt jogi formulákat támogatja, negatívuma pedig a múltba révedés. A Sermo, mint költemény már alkalmazza a szatíra klasszikus eszköztárát, középpontba helyezve a megszemélyesített érvelési pozíciókat, a dialógusban kibomló kritikát, mely novumot hordoz magában. A novumot pedig Domina Ignorantia szerepe hordozza, hiszen az ő álláspontja, hogy a jogtudomány, mint elméleti jogi territórium egy értelmetlen vállalkozás, mert nem ajánl alternatívát, így a jog pusztán csak az öngyilkosság egy legális formája, a Corpus Iuris, mint ezen anomáliák forrása, csak arra jó, hogy zombit faragjon a jogászból Goodrich interpretációjában.

Nos, ez egy meglehetősen radikális nézet, melyet ennek megfelelően sokan vitattak, köztük Herman Kantorowicz is, azon az alapon, hogy az elmélet rendkívül középkorias és életidegen. Az azonban nem vált vitatémává sem a reneszánsz, sem a későbbi korok tudósai körében, hogy ezzel a művel kialakult a klasszikus szatíra eszközzrendszere, ami négy elem (megszemélyesítés, novum, nevetségessé tétel, kritika) összhatására épült. Ezzel a Satirical Legal Studies mintegy populárisra is vált abban az értelemben, hogy a formátuma befogadható volt. A jog, mint elvont létező, és a problémák, amiket felvetett, hirtelen megtalálták kapcsolódási pontjaikat az élethez. Ez egyfajta dialóg, narratív szerkezetet igényelt, dramaturgiát, karaktereket, cselekményt, külön retorikai alakzatok alkalmazását. Azaz a szatirikus forma a tartalom mellett igen jelentőssé vált, mint a kifejezés módja. Ez segített ugyanis kiemelni azt a novum elemet, amelynek bemutatása az egész szatírának a végcélja volt. (E novum elemek már a menippeánus szatírának, vagy az utópiáknak is részét képezték.[12]) Igen ám, de ezen verbális szinten is kell egy olyan eszközzrendszer, amely segít kiemelni a novum elem jelentőségét, és azt, hogy miért ez az egyetlen helyes megoldás, s a másik alternatíva miért nem tekinthető ésszerűnek. Ezt a verbális szintű eszközt a Satirical Legal Studies a nevetségessé tételben találta meg. Itt elsősorban humor eszközzével valósítják meg az elérni kívánt célt, de hangsúlyozottan a humor itt csak eszköz, ami a cél elérésére szolgál, ezért a szerkesztés feszes és logikus kell legyen. Bárhogyan is, a humor legfőbb ereje, ha helyesen tölti be szerepét, abban rejlik, hogy személyhez címzett, reaktív, és számvetésre

készítet, elszámoltat. Olyan kérdéseket tesz fel, amiket egy komoly diskurzusban egyszerűen talán az uralkodó paradigma miatt nem is igen mernének feltenni, a szatíra köntösében azonban ezek a témák a legpuritánabb valóságukban tündökölnének. Így válik lehetővé az, hogy ebben az oldottabb hangnemben komoly kritikát kapjanak a legfajsúlyosabb, legkényesebb kérdések is. Mert bár ez csak vicc, azonban tudjuk, hogy minden viccnek a fele igaz. S hogy melyik fele? Nos, mindkét fele! A humor ugyanis nem hazugság, nem fictio iuris, csak merész kombinatorika, mely olyan konnotációkat létesít, amelyek megkapóan újszerűek lehetnek.

A szatíra újjáéledése

A klasszikus elemek mintegy szintézisét alkotta később a Satirical Legal Studies által alkalmazott allegorikus, teátrális megközelítés. Ez azonban már a jogi szatíra újjáéledésének korszakára tehető és átível a modern jog korszakába. Ennek a perszonifikációs technikán alapuló Placentinus műben már voltak előzményei, de a teátrális, allegorikus, perszonifikációs modern szatíra tradíciója mégis az Inns of Court-ok tevékenysége során teljeseedik ki Londonban. Ez a teljes mértékben figuratív sztereotípiákat alkotó színház tette lehetővé a common law erőteljes kritikájának kifejtését.[13] A kritika nem tűnt el, csak metaforizálódott, ami által még kifejezőbb, erőteljesebb lett, ugyanakkor még személyesebb is. Ez a modern tradíció ugyanis a klasszikusokon annyiban túl is lépett, hogy a perszonifikáció általános zsánerképeit kiegészítette a személyre szabott, konkrét ad hominem, ad personam kritikával, és ehhez tartozó argumentációval, ennek pedig minden társadalomban az az előnye, hogy dialóg szerkezetűvé alakítja a diskurzust. Ez sokkal nagyobb mértékben szolgálja a szatíra fő célját, a reformok elérését, mintha a tudományos vita megmaradna az általános kinyilatkoztatások, az univerzális ideák szintjén. Valamiféleképp pozitívalódnak az igények és nem bújnak meg a kanonizált tekintélyek köntöse mögött.

E ponton érdemes kitérni az ad hominem szatíra jellegadó sajátosságaira. Arisztotelész értelmezésében ez egy igencsak szofista érv volt, egy személyes támadás, amely nem helyettesíthet egy objektív érvet. A XX. században Arthur Leff szintén kísérletet tesz az ad hominem érvelés definiálására, ám ez láthatóan más súlypontra helyezkedik, mint az arisztotelészi definíció.[14] Elismeri, hogy az ad hominem szatíra közvetlen támadást rejt, de ugyanakkor elismeri annak relevanciáját és meggyőző erejét az adott eset vonatkozásában fenntartva, hogy mindazonáltal hagyományosan az ad hominem argumentum inkább retorikai etosz, mintsem bírósági bizonyíték. Mindazonáltal elszámoltat, méghozzá címzetten, nem univerzálisokban beszélve, és szemléletmódjával megtöri az akadémikus érvelésnek a gyakorlattól, élettől eltávolodott láncolatát. Nagyon is életközeli a deflációs, azaz lekicsinylő, leértékelő ad hominem szatíra is, aminek egyik legnagyobb alakja Richard Posner. Ő az érvelés tárgyát képező pozíciók tekintélyét a preferált pozíciók, személyek nyilvánvaló felülértékelésével törekszik csökkenteni, s ezzel párhuzamosan automatikusan nő a szemben álló pozíció súlya, jelentősége. Ez tehát egy negatív érvelési forma. Nem merül azonban ki a tagadás szintjén, s szintén nem személyeskedésről van szó természetesen. A személyes támadást mindig egy szélesebb kontextusban kell értelmezni, amely magába foglal etikai és politikai célokat is. Strukturális értelemben kettős funkciója van a deflációs kritikának. Egyrészt elkülönít egy csoportot, amely céljainak érdekében orientációs, önmeghatározási pontként használja ezt eszközként, meghatározván a hierarchia és a primátusok elfogadott rendszerét és emellett ezek megerősítésére törekszik.

A deflációs szatíra tehát egyfajta status quo-ra törekszik. Sokan kritizálták is amiatt, hogy egyáltalán nem, vagy csak minimális mértékben ad hangot a másik fél véleményének, a status quo-tól eltérőnek. Ezzel helyezkedik szembe az inverziós irányzat, amelyet a változás vágya hajt. Ez nem azt jelenti, hogy a deflációs technikát ez az irányzat nem is alkalmazza, de az elsődleges célkitűzése mindenképpen a hatalmi rendszer reformja, a hierarchikus pozíciók megváltoztatása. Ezt a fordulatot nevezte Alain Badiou logikai fordulatnak[15], ami egyfajta

fegyelemsértést, tiszteletlenséget jelent a fennálló renddel, a jog szentségével kapcsolatban.[16] Ez a fajta fordulat jelent meg a Postmodern Jurisprudence című tanulmányban, amelyet a Critical Legal Conference korai korszakában adtak ki 1987-ben. A tanulmány John Finnis természetjogi elméletének dekonstruktív szatirikus olvasata, és egyfajta jogfilozófiai polémia keretei között keres bizonyítékot arra, hogy bár Finnis a természetjog életképessége mellett érvel, azonban az ő elmélete szövegszerűen, stílusában, tónusában mégis pozitivista keretek között fogalmazódik meg.

Tragédia és komédia a jogi szatírában

Már említettem a tanulmány során, hogy a szatíra műfaja, így a jogi szatíra is nagy dramaturgiai potenciált rejt magában. Mindenek előtt sokkol, hogy megragadja a figyelmet. A szatíra ideákat léptet színre, így aztán az érvényesülés dimenziója, a normatív cselekvési rend lesz az, ami vizsgálat alá vonandó. Ennek során elemzik azokat a társadalmi tényezőket is, melyek meghatározzák, hogyan nyer majd alkalmazást a jog. Ez persze nem előnyös azok számára, akiknek a törvény misztériumának, homályosságának fenntartása az érdeke. Számukra a bizonytalanság maga a modus vivendi, s ezt így elvesztik. Ez tehát az a réteg, amely nem nyertese a jogbiztonságnak, s célpontja a szatírának. Ha a helyzetet a szatíra nem próbálná megváltoztatni, az – Peter Goodrich szavaival élve – annyit tenne, mintha egy színházban a színészek leeresztett függöny mögött adnák elő a darabot.

A jognak mindig is volt egy igen komplex kapcsolatrendszere a színházzal, színjátszással, így nem meglepő, ha ez az aspektus a szatíra területén is nagy hangsúlyt kap. Vegyük mindjárt a rómaiakat példaként! Itt megfigyelhető, hogy a jogi, állami tisztségeknek meglehetősen nagy nimbusza volt, szerepeiket igen komolyan vették és igen nagy volt a rituálék szerepe is, amelyek ezekhez a szerepekhez tartoztak. Ennek ellenére a posztklasszikus korra eljutott a római jog oda, hogy a Digesta előírta, hogy bármely római polgár, aki színészkedik vagy színpadon szaval, infamiával sújtandó, azaz elveszti polgárjogát. Történészek találgatták, mi lehet ennek az oka, hiszen a jog és a színház működése között mégiscsak igen sok a kapcsolódási pont. Megállapításaik szerint a római hatóságok tilalma eredetileg az athéni tragédia ellen irányult, mert jobbnak látták, ha a társadalmi élet drámáinak egyedüli elfogadott fóruma a bíróság lesz, hiszen az állami felügyelet alatt áll, a jogtest maga határozza meg működését. Ezzel szemben a színház által közvetített eszmék kicsúsztak az állam kezéből, túl sokfélék voltak, versengő nézetek ütötték fel a fejüket, nem lehetett érzéseket előírni egy darabban kapcsolatban és ezt egy centralizáló állam nem engedhette meg magának.

Mindenek ellenére persze tagadhatatlan, hogy a jog klasszikus formájában valóban teátrális vállalkozás volt és a jogászok neve is a színészekére utalt (actores). Sőt: mind a mai napig a jogászok az igazságszolgáltatásban kosztümöt viselnek, köpenyt vagy akár parókát is. Megvannak a színdarab kellékei, mert ezek tradicionálisan egyfajta társadalmi cselekvés jelképei minden jogrendszerben. Angliának is megvoltak a maga szigorú tradíciói a jogi dramaturgiát illetően, sőt: ott ezt a szerepfelfogást az is fokozta, hogy a common law rendszerek nagy mértékben különböznek a kontinentális jogrendektől, sokkal nagyobb a szokás hatalma, a szerepek bővölete. Ennek pusztán az a magyarázata, hogy egy törvényt megváltoztatni egy szavazásba telik, de megváltoztatni egy több évszázad folyamán organikusan kifejlődött jogrendszert már sokkal nehezebb.

A színház mellett a dialógusok azok, melyek a jog szerepfelfogását, a szerepek jellegadó sajátosságait tükrözték anélkül, hogy azokat színpadra állították volna. Egészen hasonló stílusban íródott Thomas Morus Utópia című műve, amely meglehetősen elmarasztaló értékítéletet mondott ki a jogászokkal és a joggal kapcsolatban.[17] Hasonlóan kritikus szellemben fogant Glanville William dialógusa A lawyer's Alice címmel, melyben a szerző

azt pellengérez ki, hogy a jogászok mennyire szabadosan bánnak a kifejezések jelentésével, ha az ügy illetve az ő érdekük úgy kívánja.

A legjelentősebb mű ebben az irányzatban a Satirical Legal Studies szempontjából azonban mégis Dworkin *Law's empire* című műve. Ez egy grandiózus dráma, amely bár kifejezetten explicit módon nem veszi fel egy dialógus formáját, mégis fiktív és teatrális jellegű. Egy olyan jog mellett száll síkra, amelyet csak a filozófia fedhet fel teljes valójában és helyesen. Így ír a szerző a képzelt birodalomról: „a bíróságok a jog birodalmának fővárosai, a bírák a hercegei, de nem látnokai vagy prófétái. A filozófusokra hárul a feladat, hogy ha akarják, kidolgozzák a jog számára annak ambícióit, egy tisztább formáját a jognak, amely feltárja a rendelkezésünkre álló jogot, és túl is mutat rajta.” Ez volt tehát a cél, s ez voltaképpen igen ambíciózus. E ponton Goodrich felhívja a figyelmet a véletlenek összjátékára, mely szerint a héberben a dvorin szó prófétát jelent, s ez a feladat talán tényleg meg is kíván egy prófétát. Ez a mű persze nem szándékoltan satirikus, mégis tartalmazza a satirikus dráma defenzív és morális sajátosságait. Dworkin feltett szándéka, hogy hangsúlyozza a jog integritásába vetett hitét, ezért teremti meg a filozófus bíró alakját, aki a jogi és társadalmi igazság Titánja, s akiről Dworkin nemes egyszerűséggel csak azt mondja: „Szólítsd Herkulesnek!”

Herkules és birodalma persze kivívta a satirikusok figyelmét, inspirációja volt a Satirical Legal Studies egyik klasszikus tanulmányának, amely egy recenzió volt Alan Hutchinson tollából *Indiana Dworkin és a Jog Birodalma* címmel. A szerző kritizálta a mű ellentmondásosságát, mindenek felett pedig profetikus dagályosságát, látván, hogy Dworkin műve bár „egy csendes előszó lenne bármely jogi döntéshez”, mégsem képes feloldani a szövegben rejlő társadalmi igazságtalanságokat, bizonytalanságot. E vádakra Dworkinnak nincs adekvát válasza. A nők, a szexuális kisebbség, a színesbőrűek, a szegénységi küszöb alatt élők, a társadalombiztosítással sem rendelkezők úgy látszik, nem képezik részét a herculesi világrendnek, így az kirekesztővé, elitistává válik.

A dramaturgia tehát segített előcsalogatni a jog hazugságait, függetlenül attól, milyen jogi vagy jogelméleti irányzat alkalmazta és hogy pontosan milyen formában. Ezek azok a csúsztatások, hazugságok, melyek a XX. századi satirikusok érdeklődésének is homlokterébe kerültek, s melyek mind a *Lizard* című satirikus jogi tanulmányokat publikáló periodikában, mind a jogi realisták elméleteiben, mind pedig az ún. szemetesek tevékenységében megjelentek.

Gyíkok, realisták és szemetesek a modern kor jogelméletében

A *Lizard* című periodika a Critical Legal Conference-hez tartozó, hivatalos elismerést nem nyert jogi periodika volt az 1980-as években. Működése a Critical Legal Conference kezdetei idején volt legintenzívebb, aztán rövid időn belül elhalt – e ponton Goodrich megjegyzi, hogy mindazonáltal maga a mozgalom sem volt igen hosszú életűnek mondható.^[18]

Ez nem jelenti persze azt, hogy a *Lizard* szolgálai a mozgalom elvárásainak engedelmeskedett volna – egyáltalán nem, hiszen magának a Konferenciának a vezetését, annak összetételét vagy az egész mozgalom hierarchiáját, a zártkörűségét, a rangkórságot éppúgy kritizálta, mint az akadémikus dogmákat. A *Lizard* tehát lényegében a róla tudomást vevő tudományos csoportok többségével szembehelyezkedett, s talán ez a fajta el nem kötelezett, kendőzetlenül kritikus szemlélete vezetett oda, hogy egyrészt hamar megszűnt, másrészt fennállása alatt sem volt népszerű. Elhibázott volt a retorikája, az eszköztára is, mert bár néhány igazán fontos kérdést is érintett, mégsem tudta megszólítani a reformokra vágyó potenciális támogatókat annak ellenére, hogy a világ akkoriban forrongott, folyamatosan alakult.

Ezt nem tudta kihasználni a Lizard noha néhány általa felvetett kérdés igenis releváns volt, de a hangütese sokszor személyeskedő, durván sértő, egész társadalmi csoportok önértékét sárba tipró volt. Az oktató értelmiség egy része, a Critical Legal Studies mozgalom egy része is ellene fordult, a proletár – kezdeti – szimpatizánsok pedig komolyságot, aktivizmust akartak, ők valóban vevők voltak a radikális hangütésre, de receptet akartak az „itt és most” kívánságára, alapvető reformjavaslatokat vártak. Helyette vicceket és diáklázadozást kaptak vagy legfeljebb önanalízist, ami nem oldja meg az üres hűtőszekrény nevezetű dilemmát. Annak ellenére vesztette el ezt a bázist a Lizard, hogy alapvetően azért a baloldalhoz tartozó lap volt, ahogy baloldali volt a mozgalom is, amely szülte őt! Az összes stratégiai hibát elkövette, amit satirikus irányzat elkövethet: ez vezetett megszűnéséhez. A satíra túlhajtása ugyanis személyeskedő humorba csapott és eltűntek a súlypontok, kiüresedett a tartalom, mert az olvasó nem tudott kapcsolódni a szinte belterjes, belügynek tűnő polémiák tömkelegéhez. Így a Lizard rövid létezése alatt bemutatta a Satirical Legal Studies irányzatát fenyegető legnagyobb veszélyt: nevezetesen azt, hogy a mozgalom – ha ezen az úton halad tovább – hamarosan infantilis rendellenességnek fog tűnni. Ez az állítás még ha némileg sarkos is, azért nem teljesen alap nélkül való.

A jogi realisták ezeket a hibákat szerencsére elkerülték, s jelentős részt tudtak vállalni a XX. századi Satirical Legal Studies mozgalomban. Keblükön nevelkedett a szemetes (trasher) irányzat, ami az elmélet tisztulását, tisztítását tűzte ki célul maga elé, s gyakorlati javaslatokkal állt elő. A realisták alaptézise az volt, hogy a dogmatizmustól és a doktrinális megközelítéstől el kell szakadni (it should be trashed). Ami tehát a jogi realisták igazi novumát adta, az az volt, hogy lehozták a dogmákat a földre (még ha az irányzat nem is volt egységes, összességében ez állapítható meg), s mindeközben szerves részei voltak a XX. század satirikus irányzatának, nem félvén az önrevíziótól sem.

Karl Llewellyn például a tankönyvek alkotóinak szolgálai szellemét kritizálta, s mikor ezt tette, a szerzők közé magát is értette, mondván: „egy mikroszkópra lenne szükséged ahhoz, hogy elkülönítsd ezekben a könyvekben az egyéniség-komponenst, noha ez az a komponens, ami az értéküket adhatja.” Ezt a megjegyzést lábjegyzetelve tette Llewellyn és ezzel csatlakozott a szemetes módszerhez a jogi oktatásbeli nézetei tekintetében. Ez azt is jelzi, hogy a trasher technika nem egy külön iskola, hanem egy jeles iskolának a szignifikáns, jellegadó technikai sajátossága.

Llewellyn különös figyelmet szentelt a jog metafizikai, természetfölötti jellegének cáfolására, ezzel némileg szembe is helyezkedett a skandináv elmélettel, a szavak mágikus erejének tézisével, mivel onnan már csak egy lépés a hit teológiai rendszere. A jelen praktikus szempontjait figyelembe vevő elméletet tartotta helyesnek. A szómágia tézisével egyébként például Jerome Frank is szembehelyezkedik a Satirical Legal Studies mozgalom keretein belül. Szerinte „a tézis bizonyos skizofrén attribútumokkal bír, mert ki kell jelenteni, hogy egy olyan jogrendszer létezése mellett foglal állást, amely fájdalom, de egyszerűen nem létezik...a szavakat összetéveszti a valósággal és így a valóság, ahogy mások ismerik, számára alig létezik. Következtetése pedig az, hogy „a modern mágikus gondolkodók némileg arra az esetre emlékeztetnek, amelyet egy pszichiátriai zárójelentésben láttam. Egy ember leírta a papírra, hogy beefsteak, aztán megette azt.”

Nyilvánvaló, hogy ezek a valóságtól koncepcionálisan távoli elméletek a szemetesek érdeklődési körébe kerültek, azaz tárgyai lettek a negatív satirikus kritikának, amely tagadta a túlvilági jog elméletét és a gyakorlati, tapasztalati valóságra fókuszált. Arra a valóságra, melynek talaján a Rossz Ember figurája is állt, s mellyel talán ez a Rossz Ember közvetlenebb és adekvátabb kapcsolatban állt, mint a metafizikus univerzálákban gondolkodó tudósok egy

része. Ki is akkor a hitelesebb figura és valójában milyen is a szatíra Rossz Embere? Ismerjük meg!

Ecce homo

A szatíra vitathatatlan előnye, hogy nevén nevezi a dolgokat, közvetlen ítéleteket ajánl, kikapcsol az elemző kommunikációban olyan csatornákat, melyek az analízis érdemét illetően csak a csatornazajt közvetítenék. Ugyanakkor közvetlen értékítélet is nyújt, amikor azt állítja, hogy a normák üressége, a nevesítetlen absztrakció a normák eredeti célját és szándékát rejtette el. Ebben az értelemben az elmélet egy olyan címkévé válik, amely megszabadítja a szerzőt bármiféle elszámolási kényszertől a szövegszerűség szintjén és anonimitást biztosít, mindenki névtelen, arctalan, és az etika így háttérbe szorul, mint orientációs bástya. Ezt az anonimizáló tendenciát akarja megfordítani a szatíra, annak személyes, nevesítő hangütése, és a szatíra eszközei között például a fentebb említett trashing technika. Mindezzel tehát egy elméleti paradigmát kérdőjeleznek meg, ami persze a szép lassan globalizálódó világ sajátja. A konvencionális tudományos attitűd szempontjából tehát azt is lehet mondani, hogy egy rendszernek az ilyen mértékű kérdőre vonása már konstituálja is a Rossz Embert. Ezzel kapcsolatban Goodrich szelíden a következőt írja: „What is bad is good, what is good is bad. – Ami rossz, az jó, ami jó, az rossz.” Tehát ezek a fogalmak nem kőbe vésett állandó dogmák, a pozíciók bizonyos mértékben bizonyos konstellációkban módosulhatnak, s hozzáteszem, történelmi és társadalmi szükségszerűség, hogy a változó társadalmi körülményekhez a normarendszert hozzáigazítsuk. Ahhoz pedig, hogy felismerjük azokat a momentumokat, amelyek reformot igényelnek, kell a Rossz Ember segítsége.

A Rossz Ember archetípusával Oliver Wendell Holmes is foglalkozott.[19] Path of law című művében a következőt állította: „Ha a jogot akarod megismerni és semmi mást, akkor Rossz Emberként kell tekintened rá.” Így vált Holmes művében a Rossz Ember a barátunkká (our friend, the Bad Man), aki rávezet minket arra, hogy a dolgok alfája és omegája leegyszerűsítve abban foglalható össze, hogy „valójában mit is fog tenni a bíróság.” Ez pedig adja a következő kérdést is: Miért éppen azt?

Igen ám, csak hogy a common law emblematisz alakja történelmileg a reasonable man archetípusa volt, aki a közösségi tudat és tisztesség figurája is egyben. Akiben nincs semmi, ami a tradicionális, és ekként helyesnek vélt organikus rendet megbontja.[20] Nem vonja kétségbe a kanonizált tekintélyeket, a kialakult viszonyokat, sőt: a transzcendentális „nonsense” létjogosultságát sem. Ez a legnagyobb különbség közte és a Bad Man között.

A Rossz Ember nézőpontjából ugyanis a jog a társadalmi patológia tanulmánya, és ennek során eszköz az észlelt problémák megoldására. Gyakorlati szempontokat előbbre helyez, mint a tiszta logikai megközelítést, ugyanakkor az efféle érvek segíthetnek az olyan megoldások kialakításában, mely által elkerülhetőek a szükségtelen konfrontációk a hatalommal és a hatóságokkal. A Rossz Ember tehát egy szekularizáló fordulatot hozott a common law jogi gondolkodásba, hiszen ugyan a common law-t sokan a jogi gondolkodás nagyon is gyakorlatias szemléletmódjaként tartották számon, ám ez nem egészen így van. Az ésszerűség ugyanis konstituáló ereje volt a jognak, az ésszerűség legvégső forrása pedig a szokás és a gyakorlat volt, amely olyan ősi, hogy bizonyos természetjogi kapcsolódási pontokkal is bír. Ennek az okfejtésnek köszönhetően eljutunk oda, hogy a szokás maga is isteni attribútumokkal bírhat, sokkal inkább, mint emberivel. A Rossz Ember ettől a transzcendentális „nonsense”-től akarta megszabadítani a jogot, amikor a jogot a szabályozott társadalmi élet bevett formájaként, módjaként címkézte, mely nagyon is emberi.

Összességében a Rossz archetípusával kapcsolatban az mondható el, hogy precízen megjeleníti a negatív, kritikus szatíra funkcióját sőt, nagy fokú aktivitást mutat e téren. Rámutat az univerzális által elfedett konkrét szándékokra, jogi motivációkra, s arra, hogy mi

a célja a jog vállalkozásának az emberi társadalomban. Mindazonáltal egy retorikai alakról van szó, akit korszakonként felvált a reasonable man típusa. Ebben megfigyelhető a reform és a status quo harca is. Vannak olyan történelmi korszakok, amikor a Rossz Ember az egyetlen helyes megoldás a felmerülő kérdésekre. Ezek az időszakok azonban mindig a problémák kumulálódását is jelzik egyben. A Rossz Ember képes kifejezésre juttatni a társadalmi egyenlőtlenségeket, és azoknak a csoportoknak az igényeit, amelyekről a jog megfeledkezett. A jog ugyanis többségi elven működik a demokráciákban, így mindig van egy diverz kisebbség, akinek a hangja nem hallatszik a törvényekben. Ezeknek a hangját is hallatja a Rossz Ember, ezáltal arcot, hangot, testet kap milliók képében. Így az ő hangja szükségképpen a radikális, menippeánus szatíra olykor cinikus tónusán szólal meg a Satirical Legal Studies örök esszenciáját adva.

Összegző gondolatok

S hogy mindennek mi a célja, mi az ősi eredője? Nos, ezt a kérdést ma egy kissé háttérbe szorítják, pedig a társadalom szempontjából igencsak nem mindegy, hogy az élhető-e vagy sem. Boldog-e vagy sem. A jognak tehát végső soron vannak úgymond hedonista gyökerei, s talán ha a Rossz Ember érveire odafigyelne a kánon, akkor néhány alapvető problémát orvosolni lehetne. S hogy mit jelent ebben az értelemben a boldogság? Nem bacchusi gyönyört, hanem pusztán a képességet arra, hogy anélkül nézzünk tükörbe, hogy megijednénk.[21] Mindezek elérésének szükséges, de nem elégséges feltétele az, hogy megszabaduljunk bizonyos káros preconcepcióktól, előítéletektől a jog intézményén belül. Ebben szándékosan eszközként segítséget nyújtani a Satirical Legal Studies irányzata. Nem véletlen az sem, hogy maga az irányzat lényegében átível a jogi történelmen, hiszen alapvetően a mindenkor társadalmi-jogi-gondolkodásbeli anomáliákra szándékozik felhívni a figyelmet, s hogy ennek kifejezése kellően erőteljes legyen, igénybe veszi a szatíra, a humor retorikai eszközeit is. Teszi pedig mindezt a kinyilatkoztatás dogmatikus hangját mellőzve. Ahogy Peter Goodrich írja: „Absolute determination belongs to God... Human laws should have human face.” A törvényeknek pedig értenie kell a helyi nyelvet, azaz a társadalom minden szintjét meg kell érteni ahhoz, hogy adekvát szabályozás jöjjön létre. Ennek szelleme vezérli a Satirical Legal Studies irányzatát.

Gábor Bereznay: Peter Goodrich and the Satirical Legal Studies

Satirical Legal Studies is a study by Peter Goodrich, written in 2005. It was published in Michigan Law Review. I wrote my essay with the purpose of analyzing the main points of this study because – as I know – it has not been translated or published in Hungarian yet.

Goodrich gives a comprehensive analysis of the history of the satirical genres, making comparisons, revealing the most important characteristics of these kind of writings. It is the function that distinguishes simple humour from satire and especially legal satire. Satire uses humour as a tool for pointing out to relevant legal matters that need to be changed, so it can easily be admitted that the purpose of satire is reform itself. It means also that the satirical tendencies in jurisprudence have always become stronger in times of need for reforms but we can state that independent of this satire has (more or less) always been present throughout the history of jurisprudence.

Satire has classical, antique traditions that show us the connections between satire and politics or literature. The literary vein of satire or legal satire is less radical than the other one which is in close connection with politics. The latter, more radical form is called Menippean satire and the style of it has always been a certain call for reforms, it always represented a certain social urge to change some relevant legal matters.

The study deals with the problems of metaphysical nonsenses in the territory of law, such as for example law would be God made, or it could be unchangeable. Satirical Legal Studies clearly states that these are all contradictional nonsenses. Besides this Satirical Legal Studies has always represented and fought against the social injustice and the injustice of legal institutions.

These main points guide us to the figure of the Bad Man, whom the author, Goodrich features as the immunological power of the society revealing all the serious social affairs waiting for an answer. Taking all these facts into consideration the Bad Man is not a tool for the idea of Bad, what's more: he is or can be the cure for a society's illness if the legal system does not ignore him and his voice at all because his decadence is only the decadence of the certain time and place that he is a part of. The role of satire is to face the legal system with the pure reality and needs in order to become adequately reactive.

[1] A Szerző az ME ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszékének doktorandusza

[2] Daniel Defoe: A true collection of the writings of the author of the true born englishman. London, Croft, 1703

E kötetben található erre tekintettel idézet: „For Penitence would all his verse disarm/ The Satyr answered if the man reform.

[3] Anatole France: The Red Lilly 91. Szerk: Frederic Chapman. Dodd, Mead & Co 1925. angol kiadásban

[4] Erik M. Jensen: The shortest article in Law Review History, 50 J. Legal Education 156. (2000.)

[5] Keith Aoki & Garreth Epps: Dead lines, break downs, and troubling the legal subject or „anything you can do, I can do meta”. 73. Or. Legal Review 551. (1994.)

[6] Erről lásd bővebben: The Cynics: the cynic movement in antiquity 75-76. (szerk: Bracht Branham & Marie-Odile Goulet-Cazé) 1996.

[7] Paul Feyerabend: Against method: outline of an anarchistic theory of knowledge (1975)

[8] Hans Kelsen: The pure theory of law, (1967)

[9] Peter Goodrich: Poor illiterate reason: history, nationalism and common law. 1. Social and Legal Studies 7., 16-19. (1992.)

[10] Theodor Mommsen: The Digest of the Iustinian. (1985.)

[11] Pierre Legendre: Le desir politique de Dieu (1988)

[12] Ernst Bloch: The principle of hope. Neville Plaice (1959.)

[13] Paul Raffield: Images and cultures of law in early modern England, (2004.)

[14] Arthur Leff: The Leff dictionary of law. Yale Legal Journal, (1985.)

[15] Alain Badiou: Infinite thought (2003)

[16] Dominique Lecourt: The mediocracy. (2001)

[17] Thomas Morus: Utopia. Yale University Press, 2001. Maga a mű 1516-ban íródott, az angol kiadás jelent meg ekkor.

[18] Duncan Kennedy: A critique of adjudication. (1997)

[19] Oliver Wendell Holmes: Path of law. 10 Harvard Law Rewiev 457, 459. (1897)

[20] Oliver Wendell Holmes: The theory of legal interpretation. 12 Harvard Law Rewiev 417-418. (1899)

[21] Peter Sloterdijk: Critique of cynical reason (1987)